

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

10. Sınıf

COĞRAFYA CEVAP ANAHTARI

İÇİNDEKİLER

2

COĞ.10.6.1. Afetlerle mücadelede iyi uygulama örneklerini sorgulayabilme

- a) Afetlerle mücadelede iyi uygulama örneklerine yönelik merak ettiği soruları sorar.
- b) Afetlerle mücadelede iyi uygulama örnekleri ile ilgili bilgi toplar.
- c) Afetlerle mücadelede iyi uygulama örnekleri hakkında elde ettiği bilgileri düzenler.
- ç) Afetlerle mücadelede iyi uygulama örnekleri hakkında düzenlediği bilgileri çözümler.
- d) Afetle mücadelede iyi uygulama örneklerine ilişkin çözümlediği bilgilerden çıkardığı sonuçları paylaşır.

7

COĞ.10.6.2. Afete dirençli yaşam alanlarının coğrafi koşullarını çözümleyebilme

- a) Afete dirençli yaşam alanlarının coğrafi koşullarını tanımlar.
- b) Afete dirençli yaşam alanlarında yer alan mekânsal unsurların kendi aralarındaki ilişkileri çözümler.

10

COĞ.10.6.3. Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamalarına karar verebilme

- a) Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamalarına karar vermeyi amaç olarak belirler.
- b) Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamalarına ilişkin bilgi toplar.
- c) Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamalarına alternatif seçenekler oluşturur.
- ç) Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamalarına alternatif oluşturduğu seçenekler üzerinden çıkarım yapar.
- d) Mekânın özelliklerine göre afetlerden korunma uygulamaları arasından seçim yapar.
- e) Mekânın özelliklerine göre seçtiği afetlerden korunma uygulamalarının sonuçları üzerinde yansıtma yapar.

13

COĞ.10.6.4. Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturma'nın faydalarını yansıtabilme

- a) Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturma'nın faydalarına ilişkin deneyimlerini gözden geçirir.
- b) Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturma'nın faydalarına ilişkin deneyimlerinden çıkarım yapar.
- c) Afetlerden korunma amacı ile afet bilinci oluşturma'nın faydalarına ilişkin çıkarımlarını değerlendirir.

15

COĞ.10.7.1. Türk dünyasının ortak kültürel özellikleri hakkında çıkarım yapabilme

- a) Türk kültürünün yayıldığı alanları gözlemler.
- b) Türk kültürünün yayıldığı alanlardaki kültürel özellikleri tespit eder.
- c) Türk kültürünün yayıldığı alanlardaki ortak kültürel özellikler hakkında çıkarımda bulunur.

T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığınca (AFAD) kullanıma sunulan AFAD Acil mobil uygulaması; yardım ekiplerine ulaşmayı, en yakın toplanma alanını göstermeyi ve afet eğitim videolarına erişimi sağlar. Uygulamanın en büyük özelliği, afet anında GSM hattına ihtiyaç duymadan internet üzerinden 112 Acil Çağrı Merkezi'ne ulaşılabilmesidir. Tek tuşla acil çağrı yapıldığında uygulama, kullanıcının konumunu (GPS) otomatik olarak sisteme işler. Ayrıca sesli görüşme imkânı olmayanlar için uygulama içinde hazır acil durum mesajları mevcuttur.

1. AFAD Acil mobil uygulamasının erişimi ile ilgili yetkililere iletmek üzere merak ettiğiniz soruları yazınız.

Örnek cevaplar

Telefonumun şarjı biterse ne olur?

İnternet kotam yoksa uygulama çalışır mı?

GPS kapalı iken konumuma ulaşılabilir mi?

İnternet altyapısı çökerse uygulama çalışır mı?" vb.

2. Karekoddaki videoyu izleyiniz. Bu videodan hareketle AFAD Acil mobil uygulaması ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a) Uygulama hangi altyapıyı kullanarak 112'ye ulaşmaktadır?

İnternet altyapısını kullanarak 112 Acil Çağrı Merkezi'ne ulaşmaktadır.

b) Panik ve korku anında adres tarifi yapmak zordur. Uygulama bu sorunu hangi yöntemle çözmektedir?

Tek tuşla acil çağrı yapıldığında GPS üzerinden konum bilgilerine ulaşarak bu sorun çözülmektedir. Aynı zamanda uygulama içinde hazır acil durum mesajları da bu sorunu çözmeye yardımcı olacaktır.

c) Uygulama, bulunduğunuz konumdan çıktıktan sonra gitmeniz gereken en güvenli noktayı veya toplanma alanını size nasıl göstermektedir?

AFAD Acil uygulamasında, afet anında açıldığında kişiye en yakın toplanma alanı gösteriliyor ve afetzedenin buraya ulaşabilmesi için yol tarifi yapılıyor.

3. Büyük bir deprem sonrasında normal telefon araması yapmak ile AFAD Acil uygulamasını kullanmak arasındaki farkları örnekteki gibi aşağıdaki tabloya yazınız.

Özellik	Normal Telefon Araması	AFAD Acil Uygulaması ile Arama
Veri Akışı	Veri akışı kesintilidir.	Veri akışı daha kolay ve kesintisizdir.
Adres Tarifi	Konuşma ile yer tarif etmek zordur.	Otomatik konum bilgisi gönderilir.
Erişim Hızı	Operatöre bağlanmayı beklemek gerekir.	Tek tuşla erişim sağlanır.

4. AFAD Acil mobil uygulamasının afet anında müdahale sürecine nasıl bir katkı sağladığını açıklayınız. Görüşlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bu uygulama arama kurtarma ekiplerinin afetzedelere daha hızlı ve doğru şekilde ulaşmasını sağlar.

5. Çevrenizde akıllı telefonu olan ancak “Ben bir afet sonrasında uygulama kullanamam, akrabalarım sevdiklerime ulaşmak için onları telefonla sesli ararım.” diyen bir yakınınız var. Bu kişiye, AFAD Acil mobil uygulamasını teknik terimler kullanmadan onun anlayacağı basit ve güven verici bir dille anlatmanız gerekiyor.

Bu uygulamayı kullanması için yapacağınız ikna edici konuşmayı aşağıya yazınız.

Örnek cevap

Afet olduğunda herkes telefona sarılınca hatlar kesilebilir, sesin karşı tarafa gitmeyebilir. Ama bu uygulamayı telefonuna yüklersen sesin duyulmasa bile bu uygulama konumunu yetkililere bildiriyor. Yardım ekibi ve ambulans seni aramakla vakit kaybetmiyor, doğrudan bulunduğun konuma ulaşıyor.

Çalışmanın Başlangıç ve Bitiş Tarihi

İstanbul'da, Afet Koordinasyon Merkezi (AKOM) ve İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) işbirliğiyle 2013-2014 yılları içerisinde 5 dere üzerine pilot proje olarak kurulan Taşkın Erken Uyarı Sistemi (TEUS) yazılım ve donanımı tamamlanmış olup, yaklaşık 4 yıllık arşiv verisine sahiptir.

Çalışmanın Özeti

İstanbul ili genelinde İSKİ ve ilgili kurumlarla ortak yürütülen çalışmalar ve istişareler doğrultusunda 5 farklı dere yatağı üzerine 10 adet Akım Gözlem İstasyonu (AGİ) kurulmuştur. Bu istasyonlar deredeki su miktarını sensörler ve 7/24 kameralar ile analiz ederek anlık veri sağlıyor.

Çalışmanın İlgili Alana Katkısı

Taşkın Erken Uyarı Sistemi sayesinde taşkın suyunun yerleşim yerlerine ulaşmadan gerekli önlemlerin taşkın öncesinden alınarak ve buralarda yaşayan vatandaşlarımız erken uyarı yöntemiyle ikaz edilerek can ve mal kayıplarının önlenmesi sağlanır.

Çalışmanın Özgün Değeri

Taşkın Erken Uyarı Sisteminin hava tahmin modelleri, Meteorolojik uydu ve radar görüntüleri ile akım gözlem istasyon verilerini bir arada göstermesi ve bütün bu verileri birlikte analiz ederek erken uyarı vermesi karar vericilere büyük ölçüde destek sağlamaktadır.

Çalışmanın Uygulanabilirliği

Taşkın Erken Uyarı Sistemi 1 - 3 saat öncesinden derenin hangi noktada taşacağını bildirmektedir. Bu da taşkın sonucu meydana gelebilecek can ve mal kayıplarının en aza indirmesine katkı sağlamaktadır.

TAŞKIN ERKEN UYARI SİSTEMİ (TEUS)

1. Verilen bilgileri inceleyerek AKOM ve İSKİ işbirliğiyle hayata geçirilen Taşkın Erken Uyarı Sistemi (TEUS) ile ilgili merak ettiğiniz en az 2 soruyu aşağıda verilen alana yazınız.

Soru 1 : TEUS İstanbulda neden 5 dere üzerine kurulmuştur?

Soru 2 : TEUS benzeri sistemler Türkiye’de başka hangi illerde kullanılabilir?

2. Verilen bilgilerden yararlanarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Sorular	Metinden Elde Edilen Bilgiler
Kuruluş Tarihi	2013–2014 yılları
Kurulduğu Yerler	İstanbul’da taşkın riski bulunan 5 dere üzerine kurulmuştur.
Kurulmasındaki Temel Amacı	Meydana gelebilecek taşkınları 1–3 saat öncesinden haber vermektir.
Veri Toplama Kaynakları	Akım gözlem istasyonları, sensörler, radar, kamera, tahmin modelleridir.
TEUS’un İlgili Alana Katkısı	Taşkın sonucu meydana gelebilecek can ve mal kayıplarını en aza indirmektedir.

3. Aşağıdaki diyagramda Taşkın Erken Uyarı Sistemi’nin (TEUS) işleyişine ilişkin istenen ifadeleri metindeki bilgilerden yararlanarak doldurunuz.

4. TEUS'un İstanbul'da yaşanacak olası bir afetin zararlarını azaltmadaki rolü neler olabilir?

Açıklayınız.

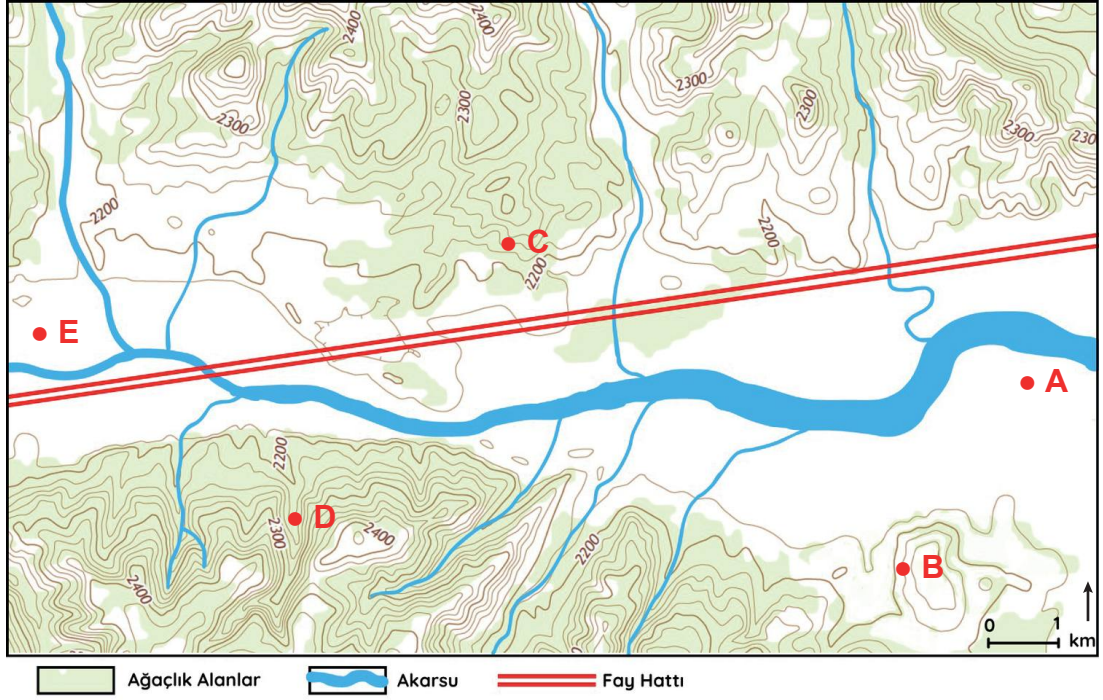
Taşkın Erken Uyarı Sistemi taşkın riski oluşturma ihtimali olan derelerden gerekli bilgiyi toplayarak 1–3 saat öncesinden ilgili kurumları ve halkı uyarır. Bu sayede tahliye ve önlem çalışmaları zamanında yapılır, can ve mal kayıpları azaltılır. Ayrıca taşkın riski olan alanlar önceden belirlenerek imar kontrolü sağlanır.

5. TEUS'un İstanbul'daki uygulanabilirliği dikkate alındığında, Türkiye'nin diğer taşkın riski taşıyan bölgeleri için benzer sistemler uygulanabilir mi? Görüşlerinizi sınıfta tartışarak açıklayınız.

TEUS'un İstanbul'da başarılı bir şekilde uygulanması, Türkiye'nin diğer taşkın riski taşıyan bölgelerinde de benzer sistemlerin kurulabileceğini göstermektedir. Özellikle dere yataklarına yakın yerleşmelerde bu tür sistemler sayesinde imar planlaması yapılabilir, erken uyarılarla halk bilgilendirilebilir ve zararlar azaltılabilir. Bu durum afet yönetiminde afet öncesinde yürütülecek risk ve zarar azaltma ile afete hazırlık çalışmaları kapsamında olası bir afetten etkilenmenin önüne geçilebilmesini önleyici yaklaşımların yaygınlaştırılmasına katkı sağlar.

DİRENÇLİ ŞEHİRLER

Günümüzde afetlerle mücadelede sıklıkla kullanılan kavramlardan biri de “dirençli şehir” kavramıdır. Bu anlamda direnç, şehirlerin çevresel risklerle mücadele edebilme kapasitesidir. Dirençli şehirler, yaşanması olası her türlü doğal ya da beşerî afete karşı hazır olan şehirlerdir.

1. Haritadaki alanların dirençli bir şehir için uygunluğunu tespit ederken kaçındığınız unsurları aşağıdaki tabloda işaretleyiniz.

Unsurlar	
Dere Yatakları	✓
Korunmuş Doğal Bitki Örtüsü	✓
Çok Dik Yamaçlar	✓
Masif Kayaçlar	
Dolgu Alanları	✓
Yer Altı Su Seviyesi Yüksek Alanlar	✓
Alüvyal Ovalar	✓
Düşük Eğimli Yamaçlar	
Fay Hattı Üzeri Bölgeler	✓
Aktif Faylardan Uzak Alanlar	
Sert Zeminler	

2. Haritada harflerle gösterilen alanların coğrafi özelliklerini dikkate alarak aşağıdaki tabloyu tamamlayınız.

Alan	Dirençli şehir için uygun mu?	Nedeni
A	Hayır	Vadinin içinde yer almaktadır. Hem sel riski hem de bir deprem anında zemin sıvılaşması riski yüksektir.
B	Evet	Fay hattına ve dere yatağına uzak hafif engebeli bir alandır. Haritadaki işaretli alanlar içinde en uygun olanıdır.
C	Hayır	Hem fay hattına yakın hem de eğimli bir alanda bulunuyor. Heyelan riski yüksektir.
D	Hayır	İçinde akarsu olmayan derin bir vadi içinde bulunuyor. Sel ve heyelan riski yüksektir.
E	Hayır	Vadinin içinde yer almaktadır. Hem sel riski hem de bir deprem anında zemin sıvılaşması riski yüksektir.

Aşağıdaki tabloda K şehri ve çevresinde yapılan saha çalışması ile ilgili bazı bilgiler verilmiştir.

Veri Kategorisi	Saha Gözlem Notları
Jeolojik Yapı	- Kalınlığı yer yer değişen gevşek alüvyal malzeme, göl ve bataklık çökelleri sahasında bulunmaktadır. - Aktif fay hatları ve kıvrımlı tabakalar bulunmaktadır.
Jeomorfolojik Durum	- Çevresi dağlık kütlelerle çevrilidir. - Eski bir göl tabanı sahalar mevcuttur. - Tektonik ova bulunur.
Tektonik Risk	Batısında normal fay bulunmaktadır.
Hidrografik Koşullar	- Tabanında geçmişe ait göl ve bataklık çökelleri yer almaktadır. - Mevcut yer altı suyu seviyesi yüzeye yakındır.

1. Buna göre K şehrinin afete dirençli olma durumunu tablodaki veri kategorisi başlıkları doğrultusunda açıklayınız.

K şehrinin tablodaki veriler doğrultusunda afete dirençli olmadığı söylenebilir.

Çünkü;

- Jeolojik Yapısı:** Depremde sivilaşmaya çok yatkındır. Bu da yapıların oturmasına ve hasar görmesine neden olur. Aynı zamanda yer altı suyu seviyesinin yüzeye yakın olması, sivilaşma riskini daha da artırır.
- Jeomorfolojik durumu:** Eski göl tabanı ve tektonik bir ova olması deprem şiddetini artırır.
- Tektonik Risk:** Şehirde fay hattı geçmesi deprem riskini artırır.
- Hidrografik Koşullar:** Göl ve bataklık çökelleri ile yüzeye yakın yer altı suyu taşkın ve drenaj sorunlarına neden olur.

2. Tablodaki bilgileri dikkate alarak gevşek alüvyal zemin ile yer altı suyunun yüzeye yakın olması arasındaki ilişkinin yerleşmeler üzerindeki etkisini açıklayınız.

Gevşek alüvyal zeminlerde boşluk oranı fazla olduğu için yer altı suyu genellikle yüzeye yakındır. Bu durum, deprem sırasında zeminin sivilaşma riskini artırarak yapıların taşıma gücünü azaltır. Sonuç olarak binaların zemine oturma, eğilme ve yıkılma riski artar, altyapı sistemleri zarar görebilir. Bu nedenle bu tür alanlar, yerleşmeler açısından afete karşı dirençsiz kabul edilir.

3. Fay hatları ile yerleşme alanlarının konumu arasındaki planlama ilişkisini açıklayınız.

Fay hatları, deprem riski yüksek alanlar olduğu için yerleşme planlamasında doğrudan belirleyici bir unsurdur. Yerleşme alanları, aktif fay hatlarından uzak bölgelerde kurulmalıdır. Faylara yakın alanlar yapılaşmaya kapatılarak yeşil alan veya tarım alanı olarak planlanabilir. Böylece deprem sırasında oluşabilecek can ve mal kaybı azaltılarak afete dirençli yerleşmeler oluşturulabilir.

Bu çalışmada farklı mekânların coğrafi özelliklerini ve afet risklerini analiz ederek en uygun korunma yöntemlerini belirlemeniz ve yerleşim alanlarında afet riskini azaltacak doğru mekânsal kararlar almanız beklenmektedir.

Ülkeler ve yerel yönetimler; afet riskini azaltmak, olası afetlerde can ve mal kayıplarını en aza indirmek amacıyla tehlike ve risklerin belirlenmesi, tahmin ve erken uyarı sistemlerinin kurulması, fiziksel ve yapısal zararların azaltılması gibi çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalarla yapıların ve yerleşim alanlarının afetlere karşı daha dirençli hâle getirilmesi hedeflenmektedir.

1. Bir bölgede afetlerden korunma uygulamalarındaki temel belirleyici etken mekânın özellikleridir. Mekânın zemin özellikleri, coğrafi koşulları ve olası afet risklerinin dikkate alınması, can ve mal kayıplarının azaltılmasında temel rol oynar.

Buna göre aşağıdaki çalışmalardan mekânın coğrafi özelliklerine uygun olanları işaretleyiniz.

- ☐ Alüvyon dolgulu zeminler üzerinde yüksek katlı binaların inşa edilmesi
- ☒ Zemin etüdü yapılmış güvenli alanlara imar izni verilmesi
- ☐ Taşkın ovası üzerinde yapılaşma faaliyetlerinin artması
- ☐ Eğim değerleri yüksek yamaçlara yerleşim alanlarının kurulması
- ☒ Gevşek dolgu niteliği taşımayan, sert zemine sahip alanların yerleşim yeri olarak seçilmesi
- ☒ Fay hatlarından uzak ve sismik dalga etkisinin zayıf olduğu zeminler üzerinde çok katlı yapılar inşa edilmesi

2. Afet riskini azaltmak ve olası afetlerde zararları en aza indirmek için yapılacak çalışmalardan biri de fiziksel ve yapısal zarar azaltma çalışmalarıdır. Bu bağlamda afet türüne göre yapılacak çalışma farklılık gösterebilmektedir.

Buna göre tabloda verilen afet türlerinin oluşturacağı zararları azaltma çalışmalarına örnekler veriniz.

Afet Türü	Fiziksel ve Yapısal Zarar Azaltma Çalışmaları
Su baskını	• Akarsu yataklarında bina yapımını önleme • Su drenajına yönelik altyapı çalışmaları yapma • Akarsu yatağında taşkını ıslah faaliyetleri yapma
Heyelan	• Yamaçlarda istinat duvarları yapma
Deprem	• Bina güçlendirmelerinin yapılması • Fay hattı üzerine bina yapımını önleme
Orman yangını	• Yangın gözetleme kuleleri yapma

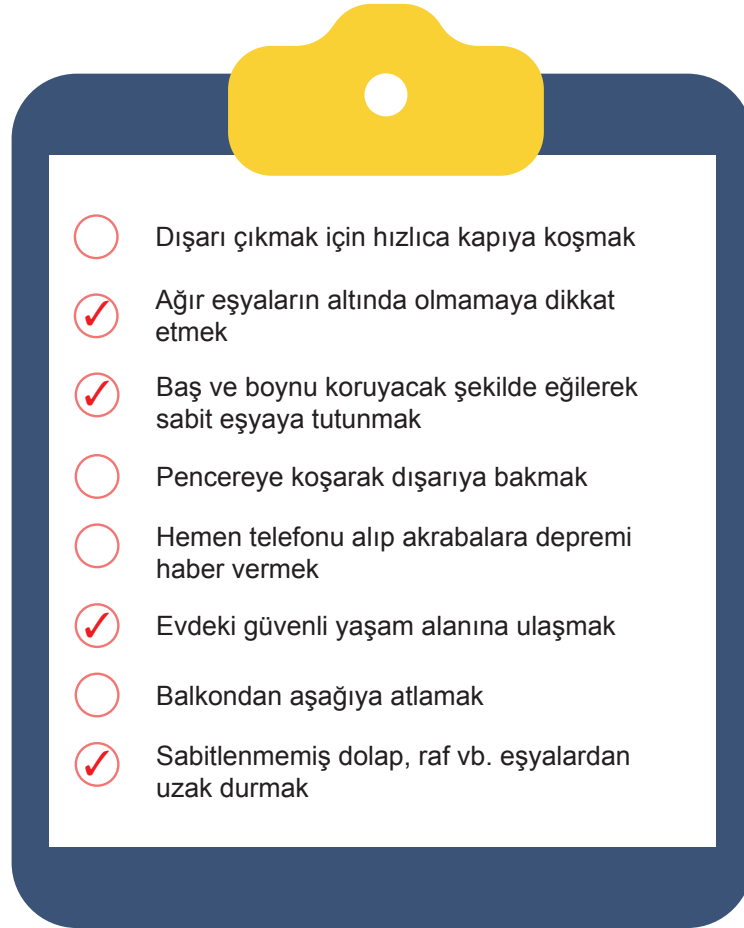
3. Yapısal olmayan elemanlar (yapı içindeki eşya) deprem gibi afetler sırasında yer değiştirme eğilimleri nedeniyle maddi kayıplara, yaralanmalara ve hatta ölümlere neden olabilir. Yapısal olmayan elemanlardan kaynaklanan bu tehlike ve risklere yapısal olmayan riskler adı verilmektedir.

Buna göre yapısal olmayan riskleri azaltmak için alınması gereken başlıca önlemleri yazınız.

Evdeki vitrin, dolap vb. mobilyaları duvara bağlantı elemanlarıyla sabitlemek
Cam kapaklı vitrinlerde kapakların güvenli şekilde kilitlenmesini sağlamak
Ev içerisinde tehlike oluşturmayacak biçimde yaşam alanını düzenlemek
Kapı önlerine ve geçişlere eşya yerleştirmemek

4. Bir afet sırasında bulunulan mekânın özelliklerine göre yapılması gereken doğru ve güvenli davranışların bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Böyle bir durumda yaşanabilecek tehlikeler azaltılmış olacaktır.

Buna göre, deprem sırasında evde bulunan bir kişinin yapacağı doğru davranışları aşağıda verilenler arasından seçerek işaretleyiniz. (Birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

- ☐ Dışarı çıkmak için hızlıca kapıya koşmak
- ☒ Ağır eşyaların altında olmamaya dikkat etmek
- ☒ Baş ve boynu koruyacak şekilde eğilerek sabit eşyaya tutunmak
- ☐ Pencereye koşarak dışarıya bakmak
- ☐ Hemen telefonu alıp akrabalara depremi haber vermek
- ☒ Evdeki güvenli yaşam alanına ulaşmak
- ☐ Balkondan aşağıya atlamak
- ☒ Sabitlenmemiş dolap, raf vb. eşyalardan uzak durmak

YANSITICI YAZI

5. Afetlerden korunma amacıyla afet bilinci oluşturmanın faydalarına ilişkin aşağıdaki soruları kullanarak kendi deneyimlerinizi, yaşantılarınızı ve gözlemlerinizi göz önüne alarak 150-250 kelimelik bir yansıtıcı yazı yazınız.

a) Afet bilinci ile ilgili deprem ya da yangın tatbikatına yönelik yapılan bir etkinlik deneyiminiz sizi nasıl etkiledi?

b) Bu deneyimler size afet bilinci ile ilgili neler öğretti?

c) Yaşadığınız bu deneyimlerin sizin ve çevrenizdeki insanların yaşantısına yansımaları ne oldu?

Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

26 Aralık 2004 günü Endonezya'nın Sumatra adasının batı kıyısı açıklarında meydana gelen deprem 9,1 ila 9,3 olan büyüklüğüyle tarihteki en çok ölüme yol açan doğal afetlerden biriydi. Bu deprem, Hint Okyanusu'na kıyısı olan karaları vuran, yüksekliği 30 metreye kadar çıkan tsunamiler üretti ve bu nedenle 14 ülkede 230 binden fazla kişi öldü.

DEPREM BİLGİSİ HAYAT KURTARDI

Küçük Tilly, coğrafya dersinde deniz hareketliliği ve depremle ilgili öğrendikleri sayesinde dev dalgaların geleceğini anladı.

Tayland'ın ünlü tatil beldesi Phuket adasında kendisi, ailesi ve arkadaşlarının da aralarında olduğu 100 kişi, hayatını 10 yaşındaki bu İngiliz kıza borçludur. 10 yaşındaki Tilly Smith, Güney Asya'yı vuran depremde coğrafya dersinde öğrendiği basit bir bilgi sayesinde birçok can kurtardı. Annesi Penny, babası Colin ve 7 yaşındaki kardeşi Holly ile gittiği tatilde deprem yaşandığında Tilly deniz kıyısındaydı. Bir ara denizin garipleştiğini gördü. Sular geri çekilmeye başlamıştı. Sonra da su yüzeyinde kabarcıklar oluştuğunu fark etti. Kumlar hareket ediyor, baloncuklar yükseliyordu. Tilly, koşarak annesinin yanına gitti. Ona coğrafya öğretmenin iki hafta önce bir derste söylediklerini anlattı: Depremden sonra sular çekilmeye başlarsa ve yüzeyde su kabarcıkları görürseniz, bu birkaç dakika içinde dev dalgaların kıyıyı vuracağı anlamına geliyor... Annesi de bunun üzerine otel görevlilerine durumu aktardı. Görevlilerin de duyarlı davranıp denizdeki ve kumsaldaki herkesi acilen geri çağırması sadece birkaç dakika aldı. Yüzden fazla kişi, küçük Tilly'nin dikkati ve öğrendiklerini uygulaması sayesinde kısa sürede kumsalı dövmeye başlayan dev dalgalardan kurtuldu.

1. Tilly Smith hangi bilgiyi daha önce öğrenmiştir?

Tilly Smith, depremde sonra deniz suyunun aniden çekilmesinin tsunami habercisi olduğunu öğrenmiştir.

2. Bu bilgi hangi ders kapsamında verilmiştir?

Bu bilgi coğrafya dersi kapsamında verilmiştir.

3. Metinden yararlanarak aşağıdaki tabloyu tamamlayınız.

Afet Bilinci Unsuru	Metinden Örnek	Sağladığı Fayda
Bilgi sahibi olmak	Tsunami belirtilerini bilmesi	Tehlikeyi önceden fark etme
Dikkatli gözlem	Denizin çekildiğini fark etmesi	Erken uyarı sağlanması
Doğru tepki verme	Annesini ve yetkilileri uyarması	Panik yerine bilinçli hareket
Toplumu uyarma	Kumsaldaki insanların geri çağırılması	Can kaybının önlenmesi

4. Tilly Smith afet bilincine sahip olmasaydı bu olay nasıl sonuçlanabilirdi?

Tilly Smith afet bilincine sahip olmasaydı denizdeki olağan dışı durumu fark edemeyecek ve çevresindekileri uyaramayacaktı. Bu durumda insanlar kumsalda kalmaya devam edecek ve tsunami dalgaları nedeniyle çok sayıda can kaybı yaşanacaktı. Bu olay, afet eğitiminin erken yaşta verilmesinin ve afet bilinci oluşturma-
nın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

5. Yukarıdaki metinde verilen olaydan yararlanarak afet bilinci oluşturma- nın bireyler ve toplumlar açısından sağladığı faydaları açıklayınız.

Metinde anlatılan olay, afet bilincinin hayat kurtarıcı bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Tilly Smith, coğrafya dersinde öğrendiği tsunami öncesi deniz çekilmesi bilgisini gerçek hayatta fark etmiş ve bu bilgiyi doğru şekilde uygulamıştır. Bu sayede hem kendisini hem de çevresindeki insanları uyarmış ve çok sayıda kişinin hayatı kurtulmuştur. Afet bilinci, bireylerin tehlikeyi erken fark etmesini, doğru karar almasını ve panik yerine bilinçli davranmasını sağlar. Toplum genelinde ise can ve mal kayıplarını azaltarak afetlerin yıkıcı etkilerini en aza indirir.

TÜRK DÜNYASI

Avrasya coğrafyasında Türklerin yaşadığı, geçmişte veya günümüzde devletler kurup hâkim olduğu, Türk kültür ve medeniyetinin yayıldığı ve yaşamaya devam ettiği bölgelere Türk dünyası adı verilmektedir.

Bu geniş coğrafya, tarihsel süreç boyunca göçler, siyasi ilişkiler ve kültürel etkileşimler aracılığıyla şekillenmiştir. Günümüzde farklı devlet sınırları içinde yer alsa da Türk toplulukları arasında dil, kültür ve tarih temelli bağlar varlığını sürdürmekte; bu durum Türk dünyasını dinamik ve çok katmanlı bir coğrafi-kültürel bütün hâline getirmektedir.

Türk Dünyası Haritası

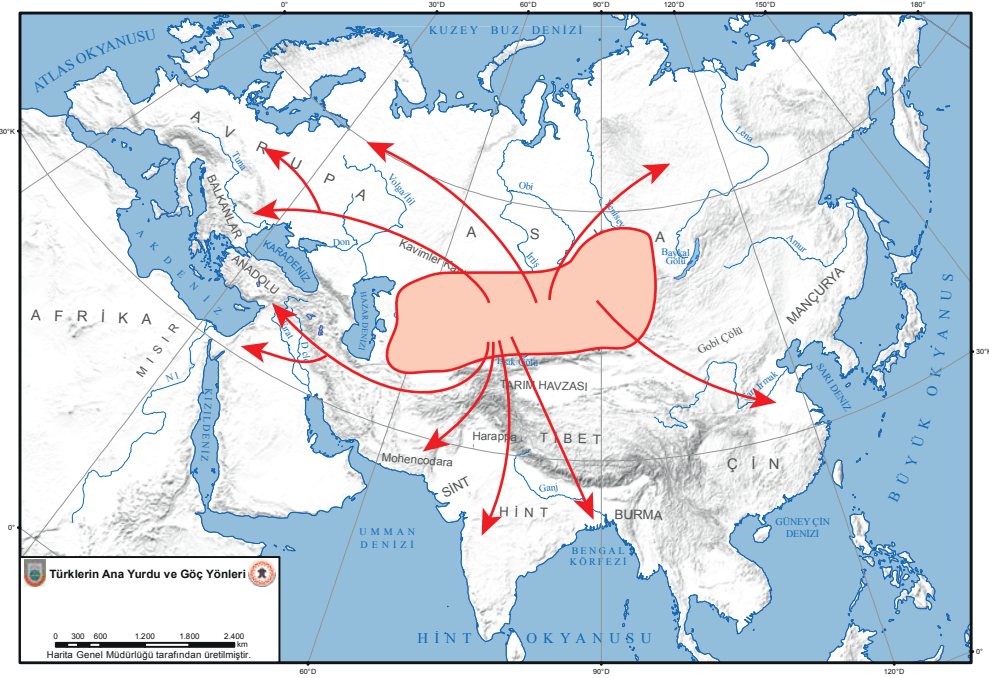

Türk Kültürünün Ocağı: Türkistan

Bilim insanlarının yaptığı araştırmalarda Türk kültür ve medeniyetine ait olduğu belirlenen en eski bulguların Türkistan'da olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla Türk kültür ocağının Asya kıtasındaki konumu Türkistan'dır. Türk halklarının yaşadığı bu geniş bölge; tarihî, kültürel ve etnik açıdan Türklerin yoğun olarak yaşadığı bir coğrafyayı içermektedir. Zamanla Türkistan'ın giderek kuraklaşması, doğal kaynakların yetersizliği, Türk boylarının birbiriyle çatışması, Çin ve Moğollarla yaşanan çatışmaların da etkisiyle Türkistan'dan çevre bölgelere sürekli olarak göçler yaşanmıştır.

Harita ve metni dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki harita üzerinde Türk kültür ocağı olan Türkistan'ı işaretleyiniz. Bu bölgeden tarihin çeşitli dönemlerinde gerçekleşen ana göç rotalarını çiziniz.

2. Türkistan'daki sert karasal iklim koşulları ile bozkır ortamının Türk kültürünün şekillenmesi üzerindeki etkilerini açıklayınız.

Türkistan bozkırlarının uzun ve soğuk kışları, kısa yazları ve yağış azlığı; Türklerin göçebe ya da yarı göçebe bir yaşam tarzı benimsemesine neden olmuştur. Bu durum hayvancılığın temel geçim kaynağı olmasını sağlamış, at yetiştiriciliği ve atlı yaşam kültürünün gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu zor iklim koşulları, Türk toplumunda dayanışmacı, disiplinli, mücadeleci ve savaşçı bir karakterin oluşmasına katkı sağlamıştır. Ayrıca doğaya uyum sağlama zorunluluğu, çadır ve keçe kültürünün gelişmesini sağlamıştır.

3. Bir toplumun hâlihazırda muhafaza ettiği, kendinden önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş somut veya somut olmayan varlık ve olguların tümüne kültürel miras adı verilir.

Türk Dünyasının Bazı Kültürel Mirası		
1. Meddahlık	2. Uluğ Bey Medresesi	3. Mevlâna Müzesi
4. Dede Korkut Hikâyeleri	5. Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği	6. Alp Kurganları ve Balbalları
7. Selimiye Camii	8. Tac Mahal	9. Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği
10. Bahar Kutlaması: Hıdrellez	11. Minyatür sanatı	12. Orhun Yazıtları

Tabloda verilen kültürel miras öğelerinin somut ve somut olmayan kültürel miras olarak sınıflandırınız.

Somit Kültürel Miras	Somit Olmayan Kültürel Miras
Uluğ Bey Medresesi	Meddahlık
Mevlâna Müzesi	Dede Korkut Hikâyeleri
Alp Kurganları ve Balbalları	Türk Kahvesi Kültürü ve Geleneği
Tac Mahal	Minyatür sanatı
Selimiye Camii	Bahar Kutlaması: Hıdrellez
Orhun Yazıtları	Nasreddin Hoca Fıkralarını Anlatma Geleneği

4. Aşağıdaki tabloyu inceleyerek farklı coğrafyalardaki Türk eserlerini şekil ve işlev açısından karşılaştırarak aralarındaki ortak kültürel özellikleri açıklayınız.

Kültürel Unsur	Türkistan	Balkanlar	Ortak Özellikler
Mimari	Kerpiç ve tuğla ağırlıklı, turkuaz çinili kubbeler	Kesme taş ağırlıklı, kurşun kaplı veya kiremitli kubbeler	Kubbe anlayışı ve süsleme geleneği farklılaşsa da her iki bölgede de kubbe merkezli, anıtsal ve dini mimariye önem verilmesi ortak bir özelliktir.
Şehir Planı	Cami merkezli büyük meydanlar	Cami merkezli çarşılar	Her iki coğrafyada da cami merkezli bir yerleşim düzeni vardır. Ortak nokta, caminin hem dini hem de sosyal hayatın merkezi olmasıdır.
Sosyal Kurumlar	Kervansaraylar	Hanlar	Kervansaraylar ve hanlar ticareti destekleyen, yolcuların konaklama ve güvenlik ihtiyacını karşılayan yapılardır. Bu da Türk kültüründe ticaret yollarına ve misafirperverliğe verilen önemi yansıtır.

5. Türk kültürünün yayılış gösterdiği coğrafyaların yaşam biçimlerinde, yapıların mimari ve sanatsal detaylarında görülen benzerlikleri coğrafi ve kültürel açıdan açıklayınız.

Türk kültürünün yayılış gösterdiği coğrafyalarda görülen benzerlikler, coğrafi süreklilik ve kültürel aktarım ile açıklanabilir. Türkler, Türkistan'dan Anadolu ve Balkanlar'a uzanan göçler sırasında dil, inanç, mimari anlayış ve yaşam biçimlerini yeni yerleşim alanlarına taşımışlardır. Bu da yaşam biçimlerinde ve mimari-sanatsal detaylarda belirgin benzerlikler olmasını sağlamıştır.

Coğrafi açıdan bakıldığında, yerleşilen bölgelerin iklimi, yapı malzemeleri ve doğal koşulları mimaride bazı farklılıklara yol açmış; ancak kubbe, cami merkezli şehir düzeni, han ve kervansaray gibi yapılar aynı işlevlerle varlığını sürdürmüştür. Kültürel açıdan ise İslamiyet'in kabulü, vakıf sistemi, toplumsal dayanışma anlayışı ve devlet geleneği, sanat ve mimaride etkili olmuştur.